

Politika interpretace v *Pozemské poezii* Milana Blahynky

Petr Andreas

Množství literární publicistiky z období tzv. normalizace se vyznačuje specifickými interpretačními strategiemi, které se v důsledku politizace veřejného prostoru staly běžnou součástí publicistické (či obecněji sociální) praxe. Tato *politika interpretace* se projevovala jako řízené používání ideologického jazyka, respekt k oficiálním koncepcím a autocenzura. Z tohoto hlediska je nanejvýš pozoruhodná kniha *Pozemská poezie* literárního kritika a editora Milana Blahynky. *Pozemská poezie* se přihlásila ke kánonu oficiální, režimem preferované linie české poezie a jejím vydáním vyvrcholila politická angažovanost autora jako literárního kritika. Jedinečný doklad normalizační politiky interpretace činí z *Pozemské poezie* skutečnost, že ji lze analyzovat v kontextu Blahynkovy bohaté publikační činnosti, již se kontinuálně věnuje od padesátých let 20. století.

Od roku 1950 do konce šedesátých let publikoval Milan Blahynka recenze a kritiky především v *Hostu do domu*, *Kultuře*, *Kulturní tvorbě* a *Impulsu*, vedle těchto publicistických aktivit se současně věnoval i práci literárněhistorické. Od roku 1968 působil v Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV v Praze, v letech sedmdesátých a osmdesátých pak v brněnské pobožce této instituce. V období normalizace publikoval především v *Literárním měsíčníku* a *Tvorbě-Kmeni*; tři z jeho monografií — o Vítězslavu Nezvalovi (1981), Miroslavu Florianovi (1980) a Janu Pilařovi (1984) — vyšly v Československém spisovateli. Krátce před listopadem 1989 přišel jako odborný asistent na katedru české a slovenské literatury pražské Filozofické fakulty, poté však záhy odešel do důchodu.¹ Od devadesátých let pravidelně přispívá zejména do přílohy *Haló novin* *Obrys-Kmen*.

Na první místo Blahynkova zájmu a editorské péče patří Vítězslav Nezval, dále Voskovec, Werich a Osvobozené divadlo, Jiří Suchý, Divadlo Semafor

1 Jak poznamenává Bohuslav Hoffmann, Blahynka odešel i přesto, že jeho přítomnost byla v roce 1989 pocitována jako známka liberalizace poměrů; mimojiné podepsal petici k odchodu Vítězslava Ržounka (HOLÝ 2009: 365).

a četní další básníci činní v padesátých a šedesátých letech. V *Literárním měščívníku* a *Tvorbě-Kmeni* psal pod vlivem politické situace s malými výjimkami (Holan) jen o autorech, kteří patřili k oficiálním a nejvíce oceňovaným spisovatelům normalizačního období (Florian, Skála, Pilař, Kainar, Nechvátal, Rafajová, Sýs...), tuto skupinu vedle jiných sleduje po Listopadu i v *Haló novinách*.

Milan Blahynka se od počátku své odborné dráhy hlásil k literárněvědnému marxismu. Jeho víceméně stálá hodnotová kritéria, jejichž formulace nacházíme v různých obměnách v jeho kritickém a publicistickém díle, shrnuje pojem *pozemšťanství*, inspirovaný Ladislavem Štollem (viz dále), jinak též pojmy básnického materialismu a realismu. Vyznačují se vyrovnaným důrazem na estetickou a ideovou (etickou, sociální a politickou) stránku díla. K zdůrazňovaným estetickým kritériím patřily smyslová konkrétnost, tvarová vyzrállost, realističnost a autenticita (až biografičnost), experimentálnost (originalita), vtip a „nerudovský“ humor, systematicčnost básnické metody a tvorby básnických obrazů, variabilita básnického pojmenování, intenzita prožitku. K ideovým kritériím patřily společenská angažovanost, názorová vyhraněnost, sociální vizionářství, vědomí společenské normy a pacifismus (po listopadu 1989 tato kritéria ustupují).

V přítomné studii chceme ukázat množství vlivů a zájmů, které *Pozemskou poezii* strukturovaly, to jest: 1) doložitelné aspekty autorského záměru a koncepce knihy, 2) zásahy cenzurního (respektive autocenzurního) rázu do rukopisu během lektorování a 3) doložitelné politicky motivované, především autocenzurní taktiky autorova psaní a interpretace. Politiku zde chápu v širším smyslu jako společenské vztahy autority a moci a politikou interpretace rozumím, jak tyto vztahy ovlivnily interpretační proces, a to zejména v podobě etického a politického hodnocení.² Jelikož autocenzura, jakožto eluzivní jev na úrovni vědomí či podvědomí, ani cenzura (její normalizační podoba) nezanechávají ve výsledném publikovaném textu stopy, budu o nich hovořit jen tehdy, jsou-li k dispozici doklady v podobě lektorského posudku, rozdílu mezi původní časopiseckou verzí textu a jeho přetiskem v knize či vlastní autorova vyjádření. Srovnání výsledné podoby *Pozemské poezie* z roku 1977 s původními verzemi studií psanými před rokem 1968 bude proto spolu s rozbořením z hlediska mezilidských a meziskupinových vztahů hlavní pracovní metodou.

Nejde o obyčejný výbor statí! Ideové zarámování knihy

Blahynkův výbor sestává z šestnácti studií na pomezí literární historie a programové kritiky, jež vznikaly v průběhu šedesátých a sedmdesátých let. Je jedním z nejsystematičtějších a rozhodně nejreprezentativnějším dobovým pokusem konstruovat a legitimizovat genealogii socialistické poezie a před-

2 Pojetí politiky interpretace jako etického a politického hodnocení rozpracoval Patrick Colm Hogan (HOGAN 1990).

stavuje rovněž nejreprezentativnější ztvárnění zakládajícího mýtu normalizace v literární kritice. Na rozdíl od dalších legitimizačních spisů vydávaných v první polovině sedmdesátých let (např. HÁJEK 1972; ŠTOLL 1972; RZOUNEK 1973, 1974), což jsou v naprosté většině výbory z dřívějších prací a jejichž ideové vyznění bylo možné ovlivnit jen transtextuálně (pomocí selekce textů, úvodů, edičních poznámek, škrtnů atd.), vznikala podstatná část *Pozemské poezie* až v sedmdesátých letech, díky čemuž je výrazněji hodnotově polarizována. Její hlavní ideová osa, svár spiritualistické a materialistické linie české poezie, přebírá hodnotový kánon Štollových *Triceti let bojů za českou socialistickou poezii*. V zacílení kritických výpadů, vyslovených z pozice oficiálního kritika, *Pozemská poezie* znovu otevírá a s ohledem na publikační omezení kritizovaných autorů i nadlouho zakončuje literárně-politické polemiky šedesátých let, v nichž Štoll obhajoval stranickou linii kulturní politiky. V kontextu normalizace pak přispívala k utvrzení kanoničnosti Štollova výkladu literárních dějin i posílení jeho vlivu v rámci soudové literární vědy.

Ústředního pojmu *pozemkost* (*Diesseitigkeit*), jenž knihu jakožto její titul rámuje, používá Milan Blahynka od padesátých let. Tento termín pochází z druhé z Marxových tezí *O Feuerbachovi* a jeho český překlad se zakládá na Štollových překladech a interpretacích Marxe (DVOŘÁK 1984: 560–561). První výskyt u Blahynky, jež se mi podařilo dohledat, je spojení *vásnivé pozemšťanství* Milana Kundery v roce 1956.³

Ačkoli autor v edičním návrhu pro nakladatelství Československý spisovatel v roce 1973 tvrdil, že „jde o knížku (nikoli výbor statí!)“ (srov. Příloha), je *Pozemská poezie* souborem původně samostatně vydaných studií, které jsou kompozičně a ideově sjednoceny výběrem a paratextovým záramováním. Literárně a zároveň (nepřiznaně) politicky je rámují první studie „Velká tradice“ a stať „Spiritualistická recidiva“ (v druhé části knihy); koncepci knize vtiskává „Úvod“. Ten je pro celek knihy zásadní, neboť potlačuje literárněkritický žánr většiny textů (většina původně vyšla jako standardní recenze či kritiky) a reinterpretuje je jako **obhajobu literárního programu**. Tento žánrový posun, i když pouze paratextově signalizovaný, může fungovat jako jakási pojistka proti případné polemice či jinak velmi nápadné zaujatosti výběru autorů (viz dále).

Knihy tak získala podvojný charakter: fakt, že studie již byly publikovány, mohl sugerovat její „odbornou“ povahu, na druhé straně záramování akcentovalo politickou angažovanost.

Knihy polemicky vyhocená

Část autorského záměru, která souvisí s literárněkritickou rovinou knihy, můžeme rekonstruovat z autorových vyjádření. Ústředním motivem, který se sta-

3 Jde o Kunderovu básněň *Růže*, otištěnou v *Novém životě* a *Literárních novinách* v roce 1956 (BLAHYNKA 1956: 400).

bilně objevoval v Blahynkových komentářích k *Pozemské poezii*, je zdůraznění její **polemičnosti**. Charakteristiku *polemická* používá autor jako epiteton constants, kdykoli se ke knize vyjadřuje. Ediční návrh z roku 1973: „Práce, kterou právě dokončuji, je koncipována jako dílo polemické“ (Příloha). Debata z počátku osmdesátých let: „Čtyři roky poté, co vyšla má **polemicky vyhrazená** kniha *Pozemská poezie* (Čs. spisovatel 1977), dostalo se titulnímu pojmu této knihy očekávané polemické pozornosti“ (BLAHYNKA 1983: 370 [vyznačil PA]). V rozhovoru z roku 1997 autor mluví o „obraně pozemské poezie“ a o tom, jak se „dal marnivě svést k polemice prohlubující zákopy“ (TRÁVNÍČEK 1997: 9); v roce 2011 mluví opět o „polemické *Pozemské poezii*“ (BLAHYNKA 2011).

Další aspekty autorského záměru jsou patrné z autorových komentářů z období před listopadem 1989. V edičním návrhu z roku 1973 vycházel Milan Blahynka vstříc podmínkám kulturní produkce v normalizační éře. Návrh, jenž přibližoval knihu konsolidačním úkolům osloveného Československého spisovatele, kmenového nakladatelství literární vědy a kritiky, má jasnou politickou pointu: „proti recidivám poezie spiritualistické vyzdvihuje [*Pozemská poezie*] tvorbu básníků-pozemšťanů, proti autorům temné osudovosti zdůrazňuje činnou spolupráci nejlepších českých básníků na budování socialismu a na výchově socialistického člověka.“

Formulace ovšem nemusejí nutně vyjadřovat autorovy politické priority, mohou sloužit spíše jako autoritativní argument pro vydání knihy. Argumentace jednotlivých statí *Pozemské poezie* zpravidla setrvává na literární rovině a k výslovně politickému komentáři sáhl autor pouze jednou: když kritizuje výbor z Kainara *Bláznův kabát* sestavený Jiřím Opelíkem, podotýká, že díky editorově práci „pro nejednoho čtenáře zůstane tak trochu záhadou, jak se tenhle básník mohl na konci života postavit do řad, ba do čela autorů jednoznačně angažovaných pro socialismus bez revizionistických přívlasků a usilujících také o vybudování nové české spisovatelské organizace“ (BLAHYNKA 1977: 252).

Literárněprogramový záměr deklaruje úvod *Pozemské poezie*. Autor v něm předznamenává, že jeho kniha bude zaujatá a že se záměrně omezuje na zhodnocení kladné části básnické scény padesátých let: „Rád bych také přispěl ke spravedlivému ocenění literatury padesátých let. [...] Mám za to, že přezíraná padesátá léta si zasluhují, zvláště pokud jde o českou poezii, nepředpojaté pozornosti — jak pro vývoj mistrů, tak pro vzestup řady básníků skromnějšího nadání, rejstříku i ohlasu“ (IBID.: 7).

Milan Blahynka při objasňování smyslu a struktury knihy také cítil potřebu vysvětlit přítomnost nejzaujatejší „kapitolky“ *Spiritualistická recidiva*, v níž účtoval s autory, kteří tehdy již několik let nesměli oficiálně publikovat. Explicitně tuto stať označil za potřebný úvod „do doby, kdy se bojovalo o básnický odkaz Neumannův, Wolkrův, Bieblův, Nezvalův“ (BLAHYNKA 1977: 7–8).

Po listopadu 1989 se k dalším aspektům svého autorského záměru a koncepcie knihy vyjádřil několikrát. Jeho vyjádření přirozeně byla (usilovala být)

v souladu s aktuální společenskou normou; autor se prezentuje jako přiměřený hrdina svého životního příběhu, jenž si všichni stylizují pokud možno pro sebe výhodně (KABELE 1998: 187).

Pozemská poezie měla na literárněkritické rovině propagovat „pozemský“ (na Štollově kánonu z padesátých let založený) proud české poezie a narušit některé údajně zkreslující výklady podané v šedesátých letech „spiritualistickou“ kritikou, již Blahynkovi ztělesňují Jiří Gruša, Jan Lopatka, Bohumil Doležel a k nim násilně připojený Felix Vodička. „Věděl jsem, že »pozemská poezie« je jen jedno (byť mně nejbližší) křídlo poezie celonárodní, sice momentálně oficiálně preferovaná, ale právě tím v očích mnoha čtenářů diskreditovaná. Chtěl jsem se jí a také těch, kdo k ní našli cestu, prostě zastat; ne proti oficiálnímu pojetí, ale proti tomu, co bývá vždy mocnější než každé oficiální pojetí: proti fámám“ (BLAHYNKA 2011). Motivem vzniku článku o „spiritualistech“ byla podle autora jeho nechuť k jejich poetice a radikálním postojům. Vysvětluje, že „k tónu snad až příliš kritickému [jsem se] dal svést zpravidla jen v odpověď na projevy a postoje zatáté nesnášenlivosti, vytěsňování, vyklizování. Zběsilá netolerantnost mi vždycky vadila například na surrealismu a některých surrealistech; bližší mi byli vždy ti snášenlivější: z předválečných například Biebl, z poválečných např. Oldřich Wenzl nebo Ludvík Kundera“ (BLAHYNKA 1997: 8).

Kdo ano, kdo ne. Politika výběru statí

Výsledný výběr statí a autorů, kteří pro Milana Blahynku zosobňují pozemskou linii moderní české poezie, je na první pohled výmluvný. Takřka doslova se totiž kryje s kánonem socialistické poezie ze Štollova spisu *Básník a naděje*:⁴ od Štollova panteonu (S. K. Neumann, Jiří Wolker, Vítězslav Nezval, Marie Pujmanová, Konstantin Biebl, Vilém Závada, František Branislav, Svata Kadlec, František Nechvátal, Jaroslav Bednář, Jan Noha, Jiří Taufer, Ivan Skála, František Hrubín) se *Pozemská poezie* liší jen v tom, že jej rozhojňuje studiemi o Karlu Kapounovi, Josefu Kainarovi a Miroslavu Florianovi. Jaroslava Bednáře a Jana Nohu Blahynka zmíní letmo a zcela opomíjí Svatu Kadlece (ŠTOLL 1975: 205–216; SROV. BAUER 2009; KNAPÍK 2005: 62–84). Ke štollovské koncepci se Blahynka nepřimo v úvodu přihlásil i deklarativním vyloučením Františka Halase z „pozemské poezie“, neboť jeho „životní pocit byl jiného rodu“ (BLAHYNKA 1977: 7).

Přesto však lze z definitivního výběru autorů odtušit politický plán *Pozemské poezie* jen přibližně: vysoký stupeň podobnosti, ze Štollových sedmnácti autorů pojednává Blahynka o čtrnácti, totiž neodpovídá původnímu záměru. Z dokumentů dochovaných v edičním průvodci plyne, že původně plánované statí o Wenzlovi, Majakovském, Prévertovi a Suchém byly vyřazeny v době mezi edičním návrhem a druhým, externím lektorováním. Stalo se tak zása-

4 *Básník a naděje*, přepracovaných *Tricet let bojů za českou socialistickou poezii*, vyšel v roce 1975 a kladný lektorský posudek na něj Blahynka napsal o rok dříve.

hem pracovníků nakladatelství (BLAHYNKA 2012), přičemž redaktorem knihy a prvním interním lektorem byl Václav Kubín a druhým interním lektorem Jan Pilař, v té době šéfredaktor Československého spisovatele. Oba externí lektoři, Josef Hrabák a Štěpán Vlašín, měli k dispozici verzi rukopisu, která již neobsahovala stati o těchto čtyřech autorech. V mezidobí mezi prvním a druhým lektorátem autor naopak přepracoval vstupní stať „Dvě linie ve vývoji moderní české poezie“ doplnil rukopis o vstupní programovou stať „Velká tradice“, navíc zařadil stati o S. K. Neumannovi (obě 1974–1975), Jiřím Wolkrovi (1975) a zejména napsal a publikoval nejangažovanější kapitolu knihy „Spiritualistická recidiva“ (1976; viz též BLAHYNKA 2012).

Podle polistopadového Blahynkova vyjádření měl ze statí o Oldřichu Wenzlovi, Jiřím Suchém, Janu Pilařovi, Jiřím Voskovci a Janu Werichovi, Jiřím Šotolovi, Miroslavu Holubovi, Jiřím Žáčkovi, Jaroslavu Pelcovi, Petru Skarlantovi a Karlu Sýsovi vzniknout druhý či třetí díl knihy. Autorovo vysvětlení z roku 1997, že „statí [...] jsem měl na jeden svazek až moc, s lítostí jsem musel redukovat“ (TRÁVNÍČEK 1997: 9), však můžeme přijmout jen částečně — použití kryptonymů namísto jmen Miroslava Holuba a Jiřího Suchého v publikovaných statích (viz dále) a vyřazení statí o Oldřichu Wenzlovi a Jiřím Suchém svědčí o tom, že množství statí nebylo jediným důvodem.

Kdo je kdo. Politika hodnocení autorů

Poznání o dobové politice mezilidských a meziskupinových vztahů se prohloubí, všimáme-li si, jak autor kategorizuje a hodnotí jednotlivé autory napříč studii. Bylo by možné si myslet, že hodnocení několika kategorií autorů se řídí pouze autorovým estetickým vkusem, neboť kritéria, na jejichž základě jsou kategorizováni a hodnoceni, jsou výslovně estetická. Je zde však též druhý, nepřiznaný kategorizační klíč, který estetické preference koriguje: politické rozdělení na oficiální autory a skutečné či imaginární odpůrce režimu.

První skupinu, činnou v padesátých letech, tvoří spisovatelé označovaní jako „sektáři“ či „dogmatici“, jinak též radikální kulturní levice. Druhou skupinou jsou básníci „pozemšťané“, umírnění, respektive „skutečná“ marxistická kritika, jež podle Blahynky setrvale představuje jeden z hlavních proudů české poezie a kritiky. Třetí skupinou jsou takzvaní „spiritualisté“, v padesátých letech potlačení, znovu činní v šedesátých letech a v sedmdesátých letech opět potlačení.

Kdo byli (Blahynkou odmítaní) dogmatici se z knihy nedozvíme, autor jejich jména přímo neuvádí. Ze „spiritualistů“ žijících v padesátých letech je jmenován pouze Jakub Deml, dále v roce 1949 zesnulý František Halas a starší básníci Otokar Březina, Josef Hora, Otakar Theer a Richard Weiner. Kategorie dogmatiků i spiritualistů činných v padesátých letech zastupují především jejich souhrnná označení jako „názor“, „dobová kritika“, „jedna část této kritiky“, „přirození protichůdci pozemšťanské avantgardy, mladí spiritualisté, metafyzikové a existencialisté, ale žel také mladí autoři, kteří se upřímně

hlásili k socialismu“, „zastánci a vyznavači osudovosti, metafyziky, abstrakce a spekulace v poezii“, „strážci tzv. čisté, neangažované poezie“, „rétoričtí veršotepci, kteří »snadno zapřahají kdekou frézu [...] do služeb pokroku«, „sektáři na frontě poezie“ apod., nikde konkrétní lidé.

Umírněných autorů, „pozemšťanů“, je velké množství, tvoří ostatně hlavní téma knihy. Historicky jde o kulturně-politické křídlo na přelomu čtyřicátých a padesátých let soustředěné kolem ministra informací a později kultury Václava Kopeckého, historika a politika Zdeňka Nejedlého, ideologa a literárního kritika Ladislava Štolla a básníka a politika Jiřího Taura. Mimo kanonické autory (Neumann, Wolker, Nezval) a další, už tehdy většinou zesnulé spisovatele (K. Biebl, od počátku sedmdesátých let M. Pujmanová, F. Branislav, F. Nechvátal, K. Kapoun, F. Hrubín) představuje na různých místech Blahynka ty, kteří v padesátých letech prosazovali „pozemský“ materialistický proud poezie, značné množství uměleckých a publicistických autorit činných v sedmdesátých letech: Ivana Skálu, Miroslava Floriana, Vladimíra Dostála, Josefa Rybáka aj., viz dále.

Jejich zásluhy o pozemské básnictví se nejzřetelněji ukazují na jejich dobovém postoji ke Konstantinu Bieblovi ve studii „Íkaros české poezie“. Blahynka jmenuje ty, kteří se k Bieblovi přihlásili po jeho smrti: „zejména pak devadesátistránkový sborníček Za Konstantinem Bieblem (vydaný v roce 1952) představuje vlastně určitý manifest věrnosti bieblovskému pojetí poezie, k němuž se přihlásili nejenom nejbližší básníkovi druhové, jakými byli Nezval, Konrád a Taufer, ale i řada dalších spisovatelů: Marie Pujmanová, Vilém Závada, František Branislav, Karel Nový, Jaroslav Bednář, Josef Rybák, Jan Alda, Vladimír Reisel a několik mladších autorů [k nim viz dále — PA].“ Tito všichni, „nesektářský kruh Bieblových přátel“ (BLAHYNKA 1977: 80), pro Blahynku představují antidogmatiky.

Spiritualisté činní v šedesátých letech jsou uvedeni explicitně: Jiří Gruša, Jan Lopatka, Vladimír Kafka, Emanuel Mandler, Bohumil Doležal, Zbyněk Hejda, Ivan Wernisch, Jiří Němec a posmrtně vydávaný Jan Hanč. Tyto redaktory a autory *Tváře*, *Literárních novin* a později *Orientace*, podle Blahynky politicky a esteticky spojené antidogmatismem a příklonem k formám katolicismu, kritizuje pro jejich nesnášenlivě kritický postoj k pozemské poezii. Ten sílil od počátku šedesátých let, když „v polovině února 1964 otiskly Literární noviny článek Jiřího Gruši Verš pro kočku“ (BLAHYNKA 1977: 209). Jsou k nim přiřazeni též Václav Černý a údajný odpůrce pozemské poezie (resp. Ladislava Štolla) Felix Vodička. Označení *spiritualista* nejsilněji kolísá mezi estetickými a politickými kritérii, neboť zatímco původní časopisecké stati pojednávaly o okruzích časopisů *Orientace* (IDEM 1976b) a *Tvář* (IDEM 1976a) neboli o koncepčních otázkách literární publicistiky a kritiky, jejich nový titul „Spiritualistická recidiva“, pod nímž jsou shrnuty v knize, evokuje kritiku poetického proudu.

Na „pozemšťany“ (umírněné) a „spiritualisty“ jsou jmenovaní autoři kategorizováni jednoznačně; deklarovaným klíčem je příslušnost k poetickému

proudu „pozemšťanství“. „Spiritualisté“ jsou líčeni jako záporné postavy, „pozemšťané“ jako hrdinové a navíc jako **oběti**: peripetie příběhu *Pozemské poezie* spočívají v tom, že umírnění v padesátých letech museli odolávat útokům dogmatiků a spiritualistů a počátkem šedesátých let posílených spiritualistů (jejich „recidivě“).

Nyní se zaměříme na autory, jejichž jména v daných pozitivních kontextech neprošla politickým sítím a jejichž přítomnost je proto rozostřená či skrytá. Množství politicky motivovaných jednotlivých úprav pramení z připomínek lektorů. Zatímco Štěpán Vlašín uvedl jen několik věcných a pravopisných poznámek, Josef Hrabák konstatoval, že „vůbec by byla žádoucí určitá revize textu, protože na některých místech je příliš patrná původní, několik let stará verze, což bezděky oslabuje v očích čtenářské obce aktuální dosah statí (srov. str. 222, 267, 328, úvod kapitoly o Kainarovi)“ (HRABÁK 1975; VLAŠÍN 1975). Srovnáním studií vydaných před rokem 1968 s jejich časopiseckými předlohami⁵ rozpoznáme tyto nejjednodušší zásahy: proškrtání zmínek o nepřijatelných autorech, respektive použití kryptonymů. Úprava měla rukopis uvést do souladu s ideologickou normou (zde reprezentovanou především úsudkem lektora Hrabáka).

Pojmenování a klasifikace tohoto druhu úprav jsou relativní vzhledem k aktuální společensko-politické ideologii. Lektorské řízení je standardní procedurou literárního provozu, řídící se aktuálními normami. Mezi ně v normalizační éře patřila tabuizace politických protivníků (dobovým jazykem zvaná *ostrážitost* či *bdělost*). Skuteční i imaginární protivníci byli tabuizováni především v pozitivních kontextech, aby bylo zabráněno jejich působení v kulturním provozu. (Jejich jména byla naopak zpravidla ponechávána v kontextech negativních, aby byl jejich obraz v důsledku demonizován.) Využití lektorátu pro účely politického boje bylo proto odpovědnými funkcionáři a redaktory vnímáno jako žádoucí, či alespoň nezbytný a v každém případě legitimní postup. V liberálně-demokratickém prostředí oproti tomu tabuizace protivníků univerzální a vymahatelnou normou není. Vzhledem ke způsobu provedení (na problematické strany rukopisu upozornil lektor a jejich konkrétní úpravy se poté ujal sám autor [BLAHYNKA 2012]) a politickou motivovanost úprav (vyreťování autoři byli politickými odpůrci), lze tento druh lektorování označit jako zásah na pomezí cenzury a autocenzury.

Použijeme-li tradiční liberální pojetí cenzury⁶ (srov. MÜLLER 2009: 505–506), jeví se opodstatněné hodnotit jako cenzuru např. vyřazení jmen Jiřího Suchého, Miroslava Holuba a dalších. Při pohledu na oficiální publikační prostor zvenčí se tento redakční škrť jeví jako zásah vykonaný zástupcem represivní politické moci. Na druhé straně chápat jako cenzurní zásah do *Pozemské poezie* úpravy, které Milan Blahynka učinil v reakci na připomínky

5 Rukopis *Pozemské poezie* se ve fondu Čs. spisovatele v PNP bohužel nezachoval.

6 Tato představa dosud převládá v diskuzích o normalizačním kulturním provozu.

redaktora Kubína a lektora Hrabáka, se jeví jako nepatřičné, neboť z jejich hlediska měly zásahy povahu spolupráce.

Ze studie „Básník Veliké lásky“ (o Kainarovi, z roku 1967) přepracováním zmizely citace a jméno emigranta Josefa Škvoreckého a první zmínka o Jiřím Suchém (mimořádně Blahynkova oblíbeného autora), který se mohl kulturního dění účastnit jen omezeně, se přesunula hlouběji do textu. Odkaz na Miroslava Holuba byl nahrazen kryptonymem „básníci polemické generace“ (BLAHYNKA 1977: 244 a 248; srov. IDEM 1967: 68–69).

Další zámlku tvoří vynechání „několika mladších autorů“ ze zmiňovaného bieblovského sborníku. Patřili mezi ně i Karel Šiktanc a František Kautman, kteří za normalizace nesměli publikovat, Zdeněk Karel Slabý, který roku 1971 přišel o své redaktorské místo v časopise *Zlatý máj*, dále Jindřich Hilčr a Jan Ryska (ZA KONSTANTINEM... 1952).

Jiná forma autocenzury se projevuje ve studiích vydaných po roce 1968. Ve studii o Kainarovi Blahynka nemluví, jak bychom mohli čekat, o Skupině 42, kterou odmítli Štoll a zejména Taufer na sjezdu SČSS roku 1950, nýbrž o Kainarově „druhém“ a „třetím období“. Podobně jako snahu o zařazení Suchého, Holuba atd. je možné použití těchto kryptonymů chápat jako druh opoziční taktiky, tichou „distancí od oficiálního zavržení Skupiny 42“ (BLAHYNKA 2012), kdy se pod oficiálním kánonem Štollovým objevují obrysy osobního kánonu Blahynkova.⁷

Dále Blahynka potlačil negativní hodnocení autorů činných za normalizace. V textech psaných v sedmdesátých letech se už nic takového nevyskytovalo, ze starší studie o Karlu Kapounovi kritickou pasáž vypustil.⁸ Tento postup popisuje v roce 1997: „Že *Pozemskou poezii* vydávám ve zcela konkrétním čase, uvědomoval jsem si zatraceně jasně a přimělo mě to omezit kritiku výbojných opovrhovatelů pozemskou poezií na minimum nezbytné k pochopení polemických stránek této poezie 60. let, kdy došlo k oživení sváru protichůdných koncepcí českého básnictví“ (TRÁVNÍČEK 1997: 10).

Jména — a právě jen jména — elitních normalizačních autorů a autorit se v *Pozemské poezii* objevují výhradně buď v pozitivních kontextech, anebo vůbec (několik ojedinělých výjimek viz níže). Ti, kteří přispěli k hegemonii materialistické „pozemské“ poezie, jsou jakožto „osobnosti české literatury“ heroizováni, připisují se jim příkladné intelektuální a morálně-charakterové

7 Skupinu 42 zmiňuje až v roce 1983 v monografii *Člověk Kainar* a v roce 1986 v *Čase básnických syntéz* (BLAHYNKA 1983 a 1986). Za zmínku stojí, že Ladislav Štoll zemřel v roce 1981 a Jiří Taufer 1986.

8 „V *Ohnivě čáře* Kapounovi nevychází tu a tam verš; obraz nebo báseň jen zcela výjimečně (takové »dělá si zpěvem základnu« o slavíkovi; měl to být žert a nevyšel). Ale to nic neznamená u stostránkové knížky dobré živé poezie“ (BLAHYNKA 1961: 4; srov.: IDEM 1977: 189).

vlastnosti. Explicitně například v souvislosti s Nezvaalem a Štollem: „»Nejsme smluveni [...]. To bolševici nedělají.« Toto »nejsme smluveni« bylo zřejmě etickým příkazem a jen z této morálky [...]“ (BLAHYNKA 1977: 79).

Mnozí z ostatních starších autorů činných v padesátých a šedesátých letech i za normalizace vystupují v *Pozemské poezii* anonymně pod souhrnnými označeními *dogmatici* nebo *spiritualisté* (viz výše). Někteří — a to je z dnešní perspektivy pozoruhodné — také jmenovitě v roli pozemšťanů i zároveň anonymně jako dogmatici padesátých let. Záměr nepřipomínat jejich roli v minulosti je evidentní. Patří k nim například Josef Kainar, jenž počátkem padesátých let vedl polemiku s Konstantinem Bieblem a parodoval jeho poetiku (KAINAR 1950: 39–44; podrobněji KUSÁK 1998: 326–327). V *Pozemské poezii* je Kainarovo rané období zpracováno interpretativně s důrazem na hudební stránku. Podobně je zachyceno rané dílo Ivana Skály, „publicisty ostrého pera, polemika, bojovníka“ (BLAHYNKA 1977: 267). Ovšem poezie a agresivní „sektářská“ publicistika tehdejšího ředitele Československého spisovatele však v souvislosti s počátkem padesátých let připomenuty nejsou (patřil mezi přední kritiky *Tvorby* a *Rudého práva*). V *Pozemské poezii* je Skála zmíněn jako propagátor Wolkra z konce padesátých let (IBID.: 56–57). Anonymně vystupuje Michal Sedloň, kritik Bieblovy sbírky *Bez obav* v „dogmatické“ *Tvorbě* (SEDLONĚ 1951: 1 035–1 036). V *Pozemské poezii* figuruje (jmenován je až v rejstříku) v souvislosti s Vilémem Závadou, který byl „kárán jako prý »spíše pasivní než aktivně účastný a bojovný« kritikou [tj. Sedloněm] v roce 1950“ (BLAHYNKA 1977: 346 a 354). Za souhrnnými označeními se dále s největší pravděpodobností skrývají například Stanislav Neumann, Vlastimil Školaudy, Jan Štern, Mojmir Grygar a další autoři koncem čtyřicátých a počátkem padesátých let, kteří se tehdy soustředili kolem Gustava Bareše, propagandistického oddělení KSČ, *Tvorby* a *Rudého práva*.⁹

Blahynkův postoj k Jiřímu Opelíkovi, editorovi kainarovského výboru *Bláznův kabát* (1972), kterému se věnuje 2. kapitola studie „Básník Veliké lásky“, je příznačný vzhledem k Opelíkovu profesnímu postavení za normalizace. Přední kritik šedesátých let sice mohl zůstat v akademickém ústavu, ovšem na kritickou činnost zcela rezignoval a věnoval se zejména lexikografické práci. V *Pozemské poezii* je Opelík, mj. Blahynkův starší kolega z olomoucké filozofické fakulty, jako jediný ze současníků hodnocen nejednoznačně. V souladu s programem *Pozemské poezie* Blahynka respektuje jeho literárněkritickou činnost v padesátých a šedesátých letech, když konstatuje, že Opelík „napsal jednu ze svých nejlepších studií“ o Bieblovi (BLAHYNKA 1977: 86). Jeho práci na *Bláznově kabátu*, který podle něho o Kainarovi vytváří „představu poněkud neúplnou a nepřesnou“, naopak kritizuje (IBID.: 251; viz výše). Jinde Blahynka

9 Dělení aktérů kulturní scény padesátých let na „dogmatiky“ na straně jedné a „umírněné“ či „liberály“ na straně druhé zavádí Alexej Kusák (KUSÁK 1998).

kritizuje Opelíkův atak (citovaný ale bez uvedení Opelíkova autorství) „na myšlenkovou bezelstnost Nechvátalovy poezie“ (IBID.: 182).¹⁰

Ukázat jasné stranické postoje

Články „Metody a cíle“ a „Problémy Orientace“, v *Pozemské poezii* bez zásadních úprav přetištěné jako „Spiritualistická recidiva“, pocházejí z roku 1976 (IDEM 1976a, 1976b), kdy už byli redaktori a autoři *Literárních novin*, *Tváře*, *Orientace* a jiní spojení s Pražským jarem v oficiální publikační sféře prakticky neviditelní; v nejlepším případě publikovali pod pseudonymy či pod jménem „pokryvačů“.¹¹ Ostrý kritický tón obou článků působí v kontextu interpretativní povahy a zpravidla neagresivní dikce Blahynkova kritického díla značně exoticky. Předmětem Blahynkova výpadu obvykle nejsou autoři, kteří v šedesátých letech kritizovali jeho vlastní práci.¹² Jsou jím ti, kdo v *Plameni*, *Literárních novinách* i jinde v téže době polemizovali s Ladislavem Štollem — Blahynkovým hlavním inspirátorem a od počátku šedesátých let nadřízeným v Ústavu pro českou literaturu ČSAV — a Jiřím Tafrem o základních koncepčních otázkách české poezie. V situaci, kdy byli pojednávání autoři z literárního provozu vytěsněni a neměli možnost veřejné reakce, to znamenalo ukončení těchto polemik, jež v šedesátých letech byly jedním z klíčových témat kritického diskurzu.¹³

10 Tato strategie dovozovala skrýt jméno před zrakem pisatele lektorského posudku, neboť ten rejstřík k dispozici ještě zpravidla neměl.

11 Zakázání autoři přesto nebyli uzavřenou kapitolou jako dogmatici padesátých let: právě v polovině sedmdesátých let se někteří z nich (Jiří Němec) začínají realizovat v samizdatových časopisech. Někteří opozičníci se též veřejně (otevřenými dopisy, prohlášeními apod. v dubnu a červnu 1976) angažovali v podpoře skupiny *The Plastic People of the Universe* v procesu, který proběhl v červenci 1976 v Plzni (ze zmíněných v *Pozemské poezii* Němec, Černý, Kohout [HNĚDÁ KNIHA 2012]). Jejich znovuoživení na scéně mohlo vyvolat mezi oficiálními autory neklid a potřebu vymezit se proti nim (CUHRA 2012; MAYER 2009: 138). Nicméně stať *Spiritualistická recidiva* vznikla nejspíše v listopadu 1975, jak plyne z autorovy nejistoty ohledně termínu jejího časopiseckého vydání (nakonec leden a květen 1976) a datace lektorských posudků: v ediční poznámce se uvádí, že „Spiritualistická recidiva“ je „rozšířená verze stati napsané pro Literární měsíčník 1976“ (BLAHYNKA 1977: 350) a první ze dvou externích posudků je datován 24. listopadu 1975. Její časopisecké vydání odpovídá konání doprovodné propagandistické tiskové kampaně proti *Plastic People* (duben 1976) s nejvyšší pravděpodobností jen časově.

12 Například J. R. Pick, Milan Schulz, Vratislav Effenberger, Jiří Brabec či Mojmír Grygar; pouze Effenbergra Blahynka jmenuje v poznámce jako autora kratičkého nevýznamného citátu.

13 Jde o polemiku iniciovanou článkem Vladimíra Medka *Verš pro Stalina* (MEDEK 1964: 41–44), kde se otevřela otázka umělecké hodnoty poezie padesátých let psané pod vlivem kultu osobnosti.

Další důležitou okolností Blahynkova nezvykle útočného tónu mohla být skutečnost, že texty o *Tváři* a *Orientaci* vznikaly v době, kdy kritik usiloval o znovuzískání členství v KSC, které ztratil při stranických prověrkách v roce 1970. „Komise [...] doporučila, aby po určité době znovu usiloval o vstup do strany, a to na základě angažované literárně vědecké práce.“ Když v roce 1987 komise jihomoravského KV KSC vydávala doporučení pro jeho znovupřijetí, konstatovala, že kritik „svou výrazně angažovanou vědeckou a publicistickou prací ukázal své jasné stranické postoje“.¹⁴

Závěr

Text *Pozemské poezie* strukturovalo množství střetávajících se mimoliterárních zájmů. Jakkoli jsou jejich projevy patrné, usuzovat na ně můžeme pouze s větší či menší pravděpodobností a přesností pomocí srovnání verzí statí, na základě autorových vyjádření či z kontextu.

Nahlížena sociologickou či strukturalistickou optikou, z hlediska společenského působení a funkce textu, byla *Pozemská poezie* součástí normalizační propagandy, legitimizující režim v oblasti literatury. Pro literární provoz měla platnost normativního dokumentu, jenž reprodukoval ideologicko-estetickou normu a mohl mít cenzurní, respektive autocenzurní důsledky pro práci dalších autorů. Tato funkce však primárnímu autorskému záměru neodpovídá. V této studii jsem se pokusil ukázat nejednoznačný proces vyjednávání, který od autorského námětu vedl k hotové knize, a hlavní faktory, které jej ovlivňovaly (či ovlivnit mohly).

S jistotou můžeme identifikovat dvě fáze úprav, a to 1) autocenzuru statí vzniklých v sedmdesátých letech, kdy Blahynka omezil „kritiku výbojných opovrhovatelů pozemskou poezií na minimum“, neboli negativní hodnocení těch dřívějších dogmatiků, kteří se ztotožnili s normalizační kulturou, a 2) politicky motivované úpravy, které autor provedl dle pokynů lektorů a redakce v textech vzniklých před rokem 1968.

Výsledná role *Pozemské poezie* vznikla synergií autorových estetických preferencí s oficiálními kulturněpolitickými postoji, reprezentovanými redakcí a lektory. Navržené i vlastnoruční strukturální úpravy textu (škrtání jmen, používání kryptonymů, vyřazení záporného hodnocení) záměr do jisté míry deformovaly. Úvahy o míře této deformace i celkové koncepci knihy však zůstávají omezeny (a v posledku narážejí na hranice literárněhistorické metody), neboť další prameny nejsou k dispozici a autor zmiňuje pouze určité aspekty své tehdejší koncepce.

14 Národní archiv, fond ÚV KSC, dílčí fond Sekretariát ÚV KSC, 1987, 29. schůze SÚV 10. 6. 1987, archivní jednotka 29, bod 26, svazek 23.

Příloha

Ediční návrh *Pozemské poezie*

Redakci lit. vědné literatury
nakl. Čs. spisovatel
Praha

Vážení soudruzi,

dozvěděl jsem se, že se v této době tvoří ediční plány na příští roky, a tak si dovoluji tímto dopisem oznámit, že v letních měsících, nejpozději do 1/9 1973 nabídnu Vašemu nakladatelství k vydání knihu s názvem POZEMSKÁ POEZIE, věnovanou nejvýznamnějším zjevům a tvorbě českých básníků po roce 1945. Práce, kterou právě dokončuji, je koncipována jako dílo polemické: proti recidivám poezie spiritualistické vyzdvihuje tvorbu básníků-pozemšťanů, proti autorům temné osudovosti zdůrazňuje činnou spolupráci nejlepších českých básníků na budování socialismu a na výchově socialistického člověka.

Kniha navazuje na marxistickou literární analýzu meziválečného období ve vývoji české poezie. S ohledem na čtenáře, jimiž mohou být studenti, učitelé, kulturní pracovníci atd., probírá se poezie podle jednotlivých osobností; ke každé studii bude připojen bibliografický soupis díla po roce 1945 a výběrový seznam nejdůležitější literatury. Úvodní kapitola bude samozřejmě souhrnná. Řada studií byla už tištěna časopisecky, pro knižní vydání je však přepracována a hlavně podřízena základnímu poslání knihy.

Pozemská poezie je rozvržena takto:

Dvě linie ve vývoji moderní české poezie (úvodní stať)¹

Nezval 1945–1958²

Íkaros české poezie (K. Biebl)³

Zneuznaná básnička (M. Pujmanová)⁴

1 První část stati publikována jako „Předmluva“ antologie *Tisíc let české poezie*, III. díl, ed. M. Blahynka Praha, Československý spisovatel 1974, s. 13–14.

2 V *Pozemské poezii* s názvem „Syn dvacátého století“. Vybrané pasáže převzaty z: „Vítězslav Nezval v prvních letech po osvobození“, *Česká literatura XX*, č. 5, 1972, s. 473–480; „Kniha odkaz“, *Literární měsíčník IV*, č. 2, 1975, s. 77–79; 7. část: „Nezval 1975“, *Tvorba*, č. 22, 1975, s. 8.

3 Vybrané pasáže převzaty z „Íkaros české poezie“, *Rudé právo* LIII, č. 48 (26. 2. 1973), s. 3; „Básník Února“, *Tvorba*, č. 9, 1973, s. 8 a 13.

4 V *Pozemské poezii* s názvem „Okouzlena krásou světa“; Části převzaty z „Básnička M. Pujmanová“, *Česká literatura XXI*, č. 3, 1973, s. 237–245; „Doslov“, in: Pujmanová, Marie: *Duhový náhrdelník*, ed. M. Blahynka, Praha, Československý spisovatel 1975, s. 197–212.

Básník černé ohňové země (V. Závada)⁵

Cesta Františka Hrubína⁶

Básník Veliké lásky (J. Kainar)⁷

Básník prudkého tepu (K. Kapoun)⁸

František Branislav⁹

Poezie nazemvzetí (M. Florian)¹⁰

Básník jitra (I. Skála)¹¹

Statečný básník (O. Wenzl)¹²

Majakovskij v nás¹³

Materialista Prévert

Třikrát o toulavém zpěvákovi (Suchý)¹⁴

Kritická robota (vybrané recenze k problému materialismu v české poezii)¹⁵

Studie jsou založeny především na rozboru díla, ale všímají si také jeho ohlasu a soudů (např. osudů Bieblovy nebo Nezvalovy poezie v šedesátých letech) a přitom i obecnějších problémů (srozumitelnosti, elitářství ap.). Všechny studie se dotýkají problému realismu v české poezii posledních 28 let. Rozsah díla 12–15 AA.

- 5 V *Pozemské poezii* s názvem „Černý vzadu“. Části převzaty z: „Vilém Závada“, in: Česká a slovenská literatura k 30. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou, Praha 1975, s. 71–75; „Básník z černé ohňové země“, *Rudé právo* LI, č. 49 (27. 2.), 1971, s. 4.
- 6 Vybrané části převzaty z: „Život básníka“, *Kultura* V, č. 39, 1961, s. 6; „Básník palčivé paměti“, *Tvorba*, č. 26, 1971, s. 10–11; „Víc než výbor“, *Rudé právo* 52, č. 206 (1. 9.), 1972, s. 4.
- 7 Vybrané části převzaty z: „Josefa Kainara Velké milování“, *Plamen* IX, č. 7, 1967, s. 68–69; „Do třetice všeho dobrého“, *Tvorba*, č. 43, 1971, s. 15; „O Josefa Kainara aneb o pororcích“, *Romboid* VIII, č. 3, 1973, s. 29–33.
- 8 Vybrané části převzaty z: „Básník pozemšťan“, *Kultura* V, č. 8, 1961, s. 4; „Tep pravé poezie“, *Host do domu* IX, č. 10, 1962, s. 451–453; „Šťastný výbor z Kapouna“, *Tvorba*, č. 5, 1975, s. 13; „Florianův Kapoun“, *Literární měsíčník* IV, č. 4, 1975, s. 104–105.
- 9 V *Pozemské poezii* s názvem „Čistý pramen a kantiléna“. Části převzaty z: „Čistý pramen“, *Tvorba*, č. 40, 1973, s. 9; „Branislavova kantiléna“, *Literární měsíčník* III, č. 5, 1974, s. 70–75; „Zvony Františka Branislava“, *Tvorba*, č. 25, 1975, s. 8.
- 10 Vybrané části převzaty z: „Úvod“, in Miroslav Florian: *Smloučená znamení*, Praha, Československý spisovatel, 1973, s. 7–15; „Pro lidi od pěti let“, *Rudé právo* LIII, č. 99, 1973, s. 5; „Jazykem větru“, *Tvorba*, č. 21, 1975, s. 13; „Florianova Hvězdná réva“, *Tvorba*, č. 35, 1975, s. 13; „Pátý a šestý výbor z Floriana“, *Literární měsíčník* V, č. 2, 1976, s. 104–105.
- 11 Vybrané části převzaty z: „Dva básníci — jedna poezie“, *Nový život* XI, č. 5, 1959, s. 380–385; „Doslov“, in: Ivan Skála: *Čí je jaro*, Praha, Československý spisovatel 1976; „Básnická událost roku“, *Tvorba*, č. 1, 1976, příloha LUK, č. 1, s. 7.
- 12 Nezařazeno.
- 13 Nezařazeno.
- 14 Nezařazeno.
- 15 Nezařazeno.

Byl bych rád, kdybyste s mou Pozemskou poezií mohli počítat v plánu na rok 1974, protože jde o knížku (nikoli výbor statí) zaměřenou k aktuálním problémům boje o českou poezii dnešní doby.

V Olomouci dne 18/3/1973

Milan Blahynka

Prameny

BLAHYNKA, Milan

- 1956 „Zahrady Milana Kundery“; *Host do domu* III, č. 9, s. 400
- 1961 „Básník pozemšťan (Kapoun, Karel: Ohnivá čára, Mladá fronta: Praha 1961)“; *Kultura* V, č. 8, s. 4
- 1967 „Josefa Kainara Veliké milování (Kainar, Josef: *Veliké milování*, Čs. spisovatel: Praha 1950)“; *Plamen* IX, č. 7 (červenec), s. 68–69
- 1973 Dopis Milana Blahynky adresovaný literárněvědné redakci Československého spisovatele z 18. 3. 1973, součást námětového listu rukopisu *Pozemská poezie* Milana Blahynky (PNP, Fond Československý spisovatel)
- 1976a „Metody a cíle. Ke kritice a ne-kritice poezie v šedesátých letech“; *Literární měsíčník* V, č. 1 (leden), s. 70–75
- 1976b „Problémy Orientace. Teoretická východiska, praxe a rozpory jednoho časopisu“; *Literární měsíčník* V, č. 5 (květen), s. 60–67
- 1977 *Pozemská poezie. Kapitoly k české poezii (1945–1975)* (Praha: Čs. spisovatel)
- 1980a *Česká poezie dvacátého století*; ed. Milan Blahynka (Praha: Čs. spisovatel)
- 1980b *Miroslav Florian* (Praha: Čs. spisovatel)
- 1980c „Pojem pozemská poezie (Od argumentačního jazyka kritiky k pojetí vývoje české poezie)“; *Česká literatura* XXXI, č. 4, s. 370–375
- 1981 *Vítězslav Nezval* (Praha: Čs. spisovatel)
- 1983 *Člověk Kainar* (Ostrava: Profil)
- 1984 *Jan Pilař* (Praha: Čs. spisovatel)
- 1985 *Čas básnických syntéz* (Praha: Čs. spisovatel)
- 2011 E-mailový rozhovor s Milanem Blahynkou z 8. 6.
- 2012 E-mailový rozhovor s Milanem Blahynkou z 21. 12.

CUHRA, Jaroslav

- 2012 Rozhovor s Jaroslavem Cuhrou z 22. 11.

DOSTÁL, Vladimír

- 1950/1951 „Jiří Orten a jeho dědictví“; *Var* III, č. 3, s. 80–89

HÁJEK, Jiří

- 1972 *Konfrontace* (Praha: Čs. spisovatel)

HRABÁK, Josef

- 1975 Posudek strojopisu Milana Blahynky *Pozemská poezie*, 8. prosince 1975, součást námětového listu knihy Milana Blahynky *Pozemská poezie* (PNP, fond Čs. spisovatel)

KAINAR, Josef

1950 *Veliká láska* (Praha: Čs. spisovatel)

MEDEK, Vladimír

1964 „Verš pro Stalina. Malá marginálie k tradicím a edicím naší poezie“; *Plamen* VI, č. 1 (leden), s. 41–44

RZOUNEK, Vítězslav

1973 *Realismus a soudobá próza* (Praha: Univerzita Karlova)

1974 *Proti proudu. Stati z let 1963–1973* (Praha: Čs. spisovatel)

SEDLONĚ, Michal

1951 „Cesta Konstantina Biebla k bojovnému humanismu“; *Tvorba* XX, č. 43 (25. 10.), s. 1 035–1 036

ŠTOLL, Ladislav

1950 *Třicet let bojů za českou socialistickou poesii. Referát pronesený na pracovní konferenci Svazu československých spisovatelů dne 22. ledna 1950* (Praha: Orbis)

1972 *Umění a ideologický boj I a II*; ed. Štěpán Vlašín (Praha: Svoboda)

1975 *Básník a naděje. Z bojů za českou socialistickou poezii* (Praha: Čs. spisovatel)

1986 *Z kulturních zápasů. Vzpomínky, rozhovory, portréty, stati, korespondence*; ed. Štěpán Vlašín (Praha: Odeon)

1999 „Referát Jiřího Tauerera na konferenci SČSS 22. 1. 1950“; ed. Michal Bauer; *Česká literatura* XLVII, č. 3, s. 304–318

TRÁVNÍČEK, Jiří

1997 „Dvacet let od vydání Pozemské poezie“ (rozhovor Jiřího Trávníčka s Milanem Blahynkou); *Tvar* VIII, č. 3, s. 8–9

VLAŠÍN, Štěpán

1975 Posudek strojopisu Milana Blahynky POZEMSKÁ POEZIE (Kapitoly o české poezii 1945–1975); nakladatelství Československý spisovatel, 409 s., 24. listopadu 1975, součást námětového listu knihy Milana Blahynky *Pozemská poezie* (PNP, fond Čs. spisovatel)

1952 *Za Konstantinem Bieblem. Vzpomínky a projevy jeho přátel* (Praha: Čs. spisovatel)

V pramenech neudávám stovky recenzí, kritik a studií z bibliografie Milana Blahynky.

Literatura

BAUER, Michal

2009 *Souvislosti labyrintu. Kodifikace ideologicko-estetické normy v české literatuře 50. let 20. století* (Praha: Akropolis)

DVORÁK, Jaromír

1984 „K argumentačnímu jazyku kritiky“; *Česká literatura* XXXII, č. 6, s. 559–561

HNĚDÁ KNIHA

2012 „*Hnědá kniha*“ o procesech s českým undergroundem 1976, 1977 a 1980 (Praha: Ústav pro studium totalitních režimů) [též <http://silesia.wz.cz/hk.htm>]

HOGAN, Patrick Colm

1990 *The Politics of Interpretation* (New York: Oxford University Press)

HOLÝ, Jiří — VOLNÁ, Katka

2009 *Tato fakulta bude rudá!* (Praha: Akropolis)

KABELE, Jiří

1998 *Prerody. Principy sociálního konstruování* (Praha: Karolinum)

KNAPÍK, Jiří

2005 „Od korektury k ideologické normě. Ze zákulisí vzniku »Třiceti let bojů« Ladislava Štolla“; *Soudobé dějiny* XII, č. 1, s. 62–84

2006 *V zajetí moci. Kulturní politika, její systém a aktéři 1948–1956* (Praha: Libri)

KŘIVÁNEK, Vladimír

1999 „»Pozemské« a »nebeské« v české poezii“; *Tvar* X, č. 19, s. 4–5

KUSÁK, Alexej

1998 *Kultura a politika v Československu 1945–1956* (Praha: Torst)

MAYER, Françoise

2009 *Češi a jejich komunismus. Identita a politická paměť*; přel. Helena Beguivinová (Praha: Argo)

MÜLLER, Beata

2009 „Cenzura a kulturní regulace: mapování terénu“; *Česká literatura* LVII, č. 4, s. 505–506

SLABÝ, Zdeněk Karel

2011 „Zdeněk Karel Slabý, netradiční životopis o tom, proč píše knihy pro děti“; www.citarny.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=3123:zdenek-karel-slaby-netradini-ivotopis-o-tom-pro-pie-knihy-pro-deti&catid=93:osobnosti-profilu&Itemid=4143 [publikováno 6. 6. 2011, citováno 23. 9. 2011]

Résumé

The literary criticism programme *Pozemská poezie* (1977) is one of the most systematic and representative attempts at the time to construct and legitimize the genealogy of “Socialist poetry”. Its author Milan Blahynka advocated the canon of the official line of Czech poetry preferred by the regime, and its publication marked the peak of his political engagement as a literary critic. However, *Pozemská poezie* is not an authentic expression of the author’s ideas and critical views. This study focuses on the interests which structured *Pozemská poezie*, i.e.: 1) the verifiable aspects of the author’s intentions and the conception behind the book; 2) censorship and self-censorship in the manuscript during review; and 3) primarily verifiable politically motivated self-censorship tactics in the author’s writing and interpretation. In *Pozemská poezie* we can clearly identify two stages in the alterations, namely: 1) Self-censorship in articles which the critic wrote in the first half of the 1970s, in which he curtailed his criticism of earlier dogmatists who identified with normalization culture; 2) politically motivated alternations made by the critic in line with the instructions of reviewers and editors at *Československý spisovatel* in texts written before 1968: this includes

the omission of several studies of unsuitable authors and the removal of the names of several others (and their replacement by cryptonyms). These structural alterations in the manuscript (e.g. name deletions, use of cryptonyms, excision of negative assessments) to a certain extent distorted the original aims: *Pozemská poezie* was meant to be somewhat more “liberal”. The extent of this distortion remains unclear, however, as we have only partial knowledge of the author’s overall conception of the book and the intentions involved.

Klíčová slova / Keywords

politika interpretace — normalizace — literární kritika — autocenzura — cenzura — Milan Blahynka

politics of interpretation — normalization — literary criticism — self-censorship — censorship — Milan Blahynka